Nr. 1 Vilnius 1938 m. gegužės 3 d. I metai

ŪKININKAS

::: SAVAITINIS „AIDO“ PRIEDAS ŪKININKAMS :::

Pirmoji „Ūkininko“ pažintis su savo skaitytojais

Aš vadinuosi „Ūkininkas“, kaip ir jūs ūkininkai. Tad nors mane pirmą kartą sutinkate, kaip nepažįstamą, bet jaučiate, kad aš galiu būti geras jūsų prietelis. Tikiu, kad manim neapsivilsite, bet noriu, kad ir jūs, ūkininkai, savo prietelio „Ūkininko“ irgi neapviltumet.

Aš už vis labiausiai pamėgau ūkininkus, ūkininkes, ūkišką jaunimą ir apskritai kaimą, pilkąją žemelę, žavingąją gamtą ir gražiąją lietuvių artojų kalbą. Norėdamas pabrėžti savo prisirišimą prie jūsų visų, pats pasivadinau garbingu „Ūkininko“ vardu.

Geras mūsų ūkininkų bičiulis kadaise buvo, amžino atminimo, „Mūsų Artojas“. Daug jis nusipelnė ūkininkams, daug ko juos pamokino apie visus ūkininko kasdienius darbus ir daugelio naujų darbų išmokė. Jis troško, kad tik artojų dalia būtų geresnė, jų gyvenimas lengvesnis. Jau pusė metų praėjo, kai netekome „Mūsų Artojaus“. Ilgai dar ūkininkai minės jį ir jo gerus ir naudingus darbus.

Nors esu kiek jaunesnis už „Mūsų Artoją“, bet esu nemažiau už jį prityręs. Gerai pažįstu kaimo žmones, giliai atjaučiu jų vargą ir suprantu visus jų reikalus ir rūpesčius. Vienintelis mano tikslas ir didžiausias troškimas bus jums, ūkininkai, padėti, patarti, jus pamokyti viso to, ko jūs dar nežinote, o kas jums yra būtinai reikalinga žinoti, kad būtų galima palengvinti varginga jūsų gyvenimą. Ir jeigu šį tikslą pasieksiu, būsiu drauge su jumis laimingas.

Pirmučiausias mano noras, išmokyti visus ūkininkus — nuo jauniausio iki seniausio visose mūsų krašto vietose, kaip pakelti žemės derlingumą, našumą, kaip pagerinti gyvulių veislę, kad ūkininkas būtų sotus ne tik duonos su bulvėmis, bet ir mėsos bei sviesto. Taip pat visomis priemonėmis ginsiu ūkininkus nuo nesąžiningų pirklių ir blogų žmonijų išnaudojimo. Supažindinsiu su kilnia kooperacijos idėja ir kviesiu visus iki vieno į kooperatišką talką. Kooperacija padarys galą privačių vertelgų žmonių išnaudojimui ir pakels visų ūkininkų visuomeninę vertę.

Duosiu ūkininkams ir visiems savo skaitytojams teisinių patarimų ir atsakymų į konkrečius paklausimus. Kiekvienas skaitytojas galės kreiptis į Redakciją raštu su visokiais paklausimais, susijusiais su žemės ūkiu ir visuomeniškais reikalais ir galės gauti per laikraštį, pagal galimumą, tikslius ir skubius atsakymus bei patarimus.

Be ūkiškų, ekonomiškų, teisinių klausimų, laikraštyje bus daug rašoma žmonių sveikatos ir higienos reikalais. Nes sveikata yra didžiausias žmonių turtas. Kiekviename laikraščio numeryje bus dedama po du specialius priedus, kurie kartosis kas antras numeris. Dabar numatomi šie dvisavaitiniai specialūs „Ūkininko“ priedai: moterų priedas, sveikatos reikalų priedas, teisių priedas ir jaunųjų ūkininkų priedas. Pagal reikalą bus įvedami ir kiti priedai, amatininkų ir t. t.

Per šią pirmąją mano pažintį su skaitytojais linkėkime sau glaudaus ir nuoširdaus bendradarbiavimo, kad iš to didelio ir sunkaus darbo ūkio kultūros kėlimo srityje turėtume naudos ne tik mes patys, bet kad ir ateinančios kartos drąsiai galėtų apie mus pasakyti, kad buvome šviesūs, susipratę ir pavyzdingi ūkininkai.

ŪKIŠKOS NAUJIENOS

MŪSŲ KRAŠTE IR KITUR

Kiek Vilniaus miestas suvartoja žemės ūkio gaminių

Apskaičiuota, kad per 1937 metus Vilniaus miestas suvartojo įvairių žemės ūkio gaminių tokius kiekius: 554.412 q duoninių javų, 5.000 q avižų ir daugiau, kaip 48.400.000 q bulvių. Į šiuos skaičius visai neįeina žemės ūkio produktai pristatyti kariuomenei. Per tą patį laiką miesto gyventojai suvartojo apie 10 milijonų kg mėsos. Tame kiekyje: jautienos – 41%, kiaulienos—43%, veršienos—13% ir avienos—3%. Miesto skerdyklos pristatė 8 mil. kg mėsos, o apie 2 mil. kg buvo gauta iš slapto skerdimo. Apie 34 tūkst. kg mėsos iš slapto skerdimo buvo susekta ir sukonfiskuota.

Pereitais metais Vilniuje suvartota iš viso 1.150.000 kg žuvų, kas tesudaro apie 45% visų žuvų kiekio, pagaunamo Vilniaus vaivadijoje. Taigi net 55% mūsų žuvų išvežama parduoti į kitus miestus — Varšuvą ir Lodzę. Mažas mūsų suvartojimas Vilniuje aiškinamas tuomi, kad neturtingi gyventojai negali daugiau nusipirkti brangios žuvies.

Pieno suvartojimas Vilniaus vaivadijoje yra taip pat mažas. Visoje vaivadijoje yra 350.000 karvių, kurios vidutiniškai duoda per metus po 800 litrų pieno. Tas iš viso sudaro 280 mil. lt. Iš to parduodama apie 195,5 mil. litrų pieno, kurį suvartoja Vilniaus ir kiti mažesni vaivadijos miestai.

Praėjusių metų Lenkijos prekybos balansas

Lenkija dažnai daugiau iš užsienio perka, nei užsieniui parduoda. Dėl to susidaro neigiamas užsienio prekybos balansas.

1937 metais Lenkija daugiau pirko nei pardavė už 58,7 milijonus auksinų. Šiais metais prekybos apyvarta su užsieniu taip pat nepasitaisė. Sausio mėnesio užsienio prekyba davė Lenkijai

11,9 milijono nuostolio, vasario mėn.— 24,4 mil., o kovo men. net 57,8 milijono auks. Viso per 3 mėnesius Lenkijos užsienio prekyba davė neigiamą balansą net 94,1 milijono auksinų. Vien kovo mėnesio neigiamas prekybos balansas yra toks pats, koks buvo visų 1937 metų. Spauda tai aiškina tuo, kad vokiečiai užsilikusį ir lenkams priklausomą už traukinių per Lenkiją (iš Rytprūsių į Vokietiją per Pamarę) atlyginimą moka ne pinigais, bet prekėmis.

Pasaulinė sėmenų gamyba

Tarptautinis Statistikos Biuras Ryme apskaičiavo, kad 1937/8 metų pasaulinis sėmenų derlius be Sovietų Rusijos siekė 25.850.000 q. Iš to kiekio tenka Šiaurės Amerikai 1.966 000 q, Argentinai—15 850.000 q, Azijai—4.550.000 q ir Europai 2.400 000 q.

Daug suvartojama cukraus

Š. Amerikos Jungtinėse Valstybėse per vienus 1937 metus suvartota cukraus valgiui 5,69 milijono tonų. 1936 m. buvo suvartota 160.000 tonų mažiau. Paskutiniu metu cukraus suvartojimas Amerikoje esąs didžiausias per paskutinius 8 metus.

LIETUVOS VALSTYBĖJE

Viščiukų perinimo fabrikas

1934 m. Panevėžio mieste įkurta Viščiukų Perinimo Stotis Tais metais Stotis turėjo vieną inkubatorių—perinimo mašiną, 5000 kiaušinių talpos. Pirmais veikimo metais Stotyje buvo išperinta ir po visą kraštą išplatinta 5500 viščiukų. Šiemet Stotyje jau yra įtaisyti 5 inkubatoriai, kuriuose bendrai telpa 50.000 kiaušinių. Tokiu būdu per 4 metus inkubatorių talpa padidėjo 10 kartų, o išplatintų viščiukų skaičius padidės 10 kartų. Viščiukų Perinimo Stočiai veislinius kiaušinius stato 30 Žemės Ūkio Rūmų kontroliuojamų veislinių paukštynų. Per savaitę Stotis gauna iš tų paukštynų 15.000 kiaušinių. Gauti kiaušiniai tuojau peršviečiami, ištiriami ir tinkamiausi perinimui tuojau dedami į inkubatorius. Viščiukai inkubatoriuje išsiperi per tris savaites. Išsiperėję 1 dienos viščiukai išsiuntinėjami gelžkeliu po visą Lietuvą. Per savaitę iš Stoties išsiunčiama po 10.000 viendienių viščiukų.

Perinimo mašinos—inkubatoriai apšildomos elektra. Per parą suvartojama 100 kilovatų energijos. Šiais metais Stotis išplatins apie 120.000 viščiukų. Jiems išperinti bus suvartota apie 180.000 veislinių kiaušinių už 28.000 lt.

Viščiukų pareikalavimas šiemet labai didelis ir Stotis visų užsakymų nesugebės išpildyti. Daugiausia viščiukų užsisako ūkininkai, kai kurie net po 1.000, o po 400—500 gana daug. Žemės Ūkio Rūmai jauniesiems ūkininkams užsakė 12.500 viščiukų. Nemažai užsako pieninės ir kiti kooperatyvai savo nariams. Bet ir į miestus nemaža nuperkama. Vien Kaunas nupirko 6.000 viščiukų.

Stotis užsisakiusiems siunčia tik visai gerai išsivysčiusius ir auginimui tinkamus viščiukus. Silpni vietoje sunaikinami. Jeigu gavėjas stotyje randa mažiau kaip 95% sveikų ir gyvų viščiukų, tai už nunykusius Stotis grąžina pinigus.

Perinimas Stotyje trunka kasmet 4 mėnesius: nuo kovo 1 d. iki liepos 1 d. Didžiausias viščiukų pareikalavimas esti balandžio mėnesį. Platinami tik dviejų veislių viščiukai: rodislandų ir leghornų. Kas gerai augina, tai po 5—6 mėnesių šių veislių vištytės pradeda dėti kiaušinius. Iki 1940 metų numatoma Stotis taip praplėsti, kad joje bus perinama po 500.000 viščiukų kasmet. Tai jau bus tikras viščiukų fabrikas, kokio nebus nė vienoje Pabaltijos Valstybėje.

Lietuviški motiejukai

Dotnuvos Selekcijos stotis išaugino naują motiejukų veislę, kuri pavadinta „Gintaro" vardu. Motiejukai „Gintaras" daug geresni už iki šiol sėjamus vietinius ir užsieninius motiejukus. Jie yra žymiai lapotesni, daug maistingesni ir lengviau virškinami. Be to, pasižymi dideliu derlingumu ir pritaikinti Lietuvos klimato ir žemės sąlygoms. Šiemet šie lietuviški motiejukai jau platinami visoje Lietuvoje, kad ūkininkai galėtų prisiauginti jų sėklos.

Labai perkamos ūkio mašinos

Per šių metų pirmuosius tris mėnesius Lietūkis pardavė įvairių žemės ūkio mašinų ir įrankių už 800.000 litų. Praėjusiais metais per tą patį laiką parduota tiktai už 400.000. Taigi apyvarta padidėjo dvigubai. Daugiausia parduodama motorų „Blakstane", spiruoklinių ir „zig-zag" akėčių, plūgų, kultivatorių ir kitų pavasarį laukų darbams naudojamų įrankių. Nemaža nupirkta ir traktorių „Masey Harris".

„Sėklininko" Draugijos veikla

Ši draugija rūpinasi išauginti įvairių reikalingų sėklų. Visos dabar auginamos sėklos anksčiau buvo atvežamos iš užsienio (importuojamos). Dabar draugija jau išaugina beveik tiek šakniavaisių, įvairių daržovių, pašarinių žolių ir kitų sėklų, kiek jų reikia Lietuvos ūkininkams ir daržininkams, o kai kurių augalų sėklos net pradedamos išvežti užsienin (eksportuoti). Visos sėklos esti aukštos rūšies. Draugijos priežiūroje 1937 m. buvo išauginta sėklų: 1) cukrinių burokų — 68.197 kg, 2) pašarinių burokų („Ekendorfo" ir „Barres") — 217.985 kg, 3) pašarinių morkų—1854 kg, 4) pašarinių žolių sėklų — 30.000 kg, 5) valgomųjų burokėlių - 485 kg. 6) ridikėlių — 700 kg, 7) agurkų — 1.612 kg, 8) pamidorų — 147 kg, 9) sėmenų — 150.000 kg. 1937 m. draugijos apyvarta pasiekė beveik 3 milijonus litų; gryno pelno gauta 10.173 lt.

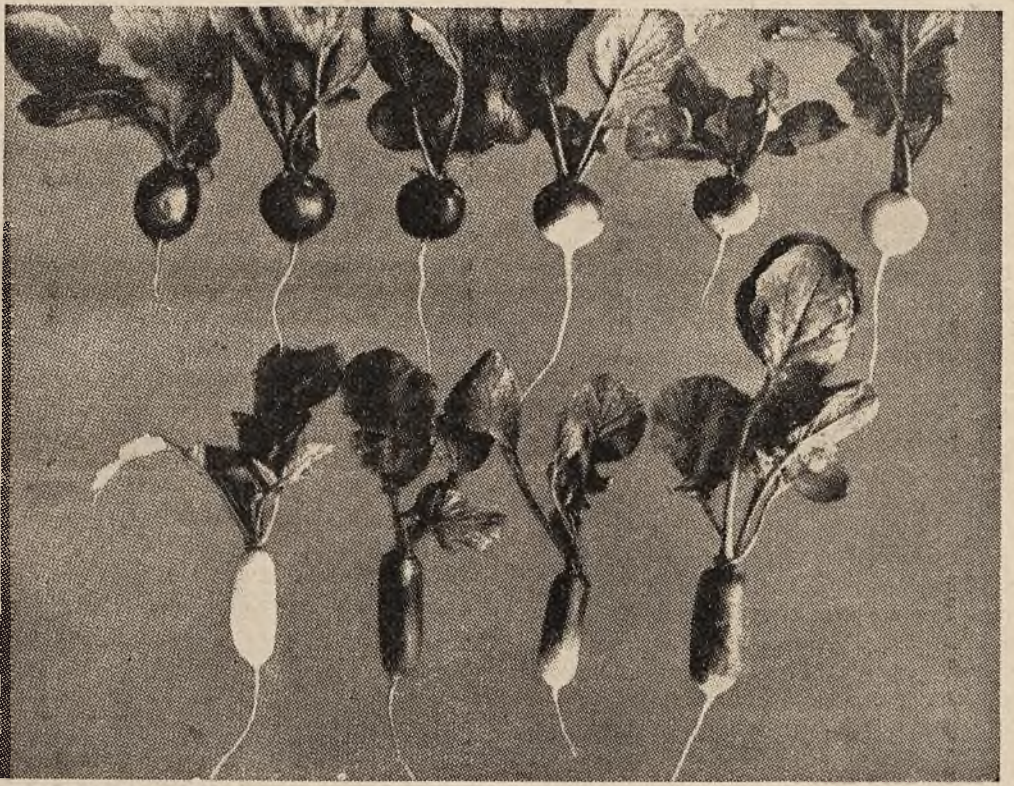
Reikia pakelti žemės našumas

Kai kalbama apie mūsų krašto ekonominę būklę, visada nepamirštama pažymėti, kad mūsų žemė mažai derlinga. Tame tvirtinime yra daug tiesos, nes kai kurios mūsų vietos, pvz, smiltynai, tikrai labai mažai derlingos. Bet yra ir visai neblogų žemių—molių, priemolių, priesmėlių su moliu podirvyje. Dėl to, kalbant apie nepavydėtiną mūsų krašto ūkišką būklę ir skurdų daugelio mūsų ūkininkų gyvenimą, klaidinga būtų manyti, kad viso to kaltininkas yra žemės nederlingumas. Iš tikrųjų gi didžiausia mūsų ūkininkų nepavydėtino gyvenimo kaltė yra stoka žemės ir, palyginti, gana žema ūkio kultūra. Kasmet vis daugiau priauga žmonių, o turimos žemės sklypai, besidalijant tarp brolių, mažėja ir mažėja. Žemės plotą padidinti nėra galimybės, bet yra kita išeitis: pakelti žemės ūkio kultūrą ir padidinti žemės našumą ir derlių. Kultūringuose Vakarų Europos kraštuose, sakysim, Danijoje, Belgijoje, Olandijoje ar Vokietijoje žemės iš prigimties gal nederlingesnės nei mūsų krašte, bet našumas ir gaunami iš hektaro derliai nepalyginamai didesni nei pas mus. Danijoje iš hektaro gaunama vidutiniškai apie 29 q (q=100 kg) kviečių, 22 q rugių, 29 q miežių, 26 q avižų, 186 q bulvių, 7 q sėmenų. Tuo tarpu mūsų krašte maždaug tokiose pat žemėse gaunama vidutiniškai tik apie 11 q kviečių, 10 q rugiu, 12 q miežių, 11 q avižų, 113 q bulvių ir 5 q sėmenų. Taigi beveik per pusę visko mažiau. Šitoki maždaug derliai buvo ir prieš karą—prieš 20 su viršum metų. Vadinasi, žemės našumas per tuos praėjusius metus beveik nepadidėjo, o žmonių—duonos valgytojų padidėjo gerokai. Išeina, kad gaunamam kasmet javų kiekiui, kuris nekitėja, tenka vis daugiau žmonių išmaitinti. Statistikos biuro daviniais 1930 m. rugių ir kviečių Lenkijoje vienam gyventojui (atskaičius sėklai) teko 250 kg, 1933 m.—238 kg, 1934 m.—218 kg, 1935 m.—217 kg, o 1936 m. jau tik 210 kg. Taigi duoninių javų kiekis, tenkąs vienam gyventojui, nuo 1930 m. iki 1936 m. sumažėjo labai žymiai. O reikia pažymėti, kad bendras derlius visais tais metais buvo vienodas. Iš to išeina, kad javų kiekis vienam gyventojui kasmet mažėja. Toks pat reiškinys yra ir mūsų krašte. Dėl duonos stokos kasmet iš mūsų krašto

daugybė jaunų ir sveikų žmonių turi dangintis į svetimus kraštus — Latviją, Estiją ir Vokietiją uždarbiauti.

Danijos ir kitų kraštų pavyzdys nelabai mūsų ūkininkus veikia. Girdi, toje Danijoje gal taip ir galima padaryti, bet ne pas mus. Tai didelė klaida. Tiesa, Danijos viena diena ar net ir metais nepasivysi, bet juk ir Danija ne iš karto tapo šių dienų Danija. Ir ji turėjo eilę metų įtemptai dirbti, kol pasiekė aukštą kultūros laipsnį. Mums turėtų būti gal ne tiek pavyzdžiu šių dienų Danijos būklė, kiek tai, kokiais būdais ir keliais ji siekė gerbūvio. Danija visomis žmonių jėgomis siekė aukštesnės kultūros, norėdama išbristi iš vargo ir skurdo. Tas skurdas tai buvo didžiausias akstinas, kuris stūmė, varė ir ragino daryti pažangą ir siekti geresnės buities. Lygiai tas pats yra ir mūsų krašte. Pas mus vargo ir skurdo labai daug ir iš jo turime bet kokiu būdu išbristi. Tik čia viena didelė mūsų nelaimė: kai danas skursdamas ryžosi *„turiu iš vargo išbristi“* ir tą pasiryžimą tesėjo, tai mūsų žmonės nuleisdami rankas kalba: *kur čia ką padarysi, kad už bėdų akys svieto neregi.* Tas nesiryžimas, nusiminimas, atsidavimas vien Dievo valiai mūsų ūkininkus daugiausia ir smaugia. Trūksta mosto, trūksta polėkio. Kitam ir žinių netrūksta, knygas ir laikraščius skaito, bet kai reikia pamėginti pritaikinti tos žinios praktikoje, išmėginti jų naudingumą, tai, į viską pamojęs ranka, vėl daro taip, kaip darydavęs. Taip būti neprivalo. Reikia dėti visas pastangas, naudotis visomis priemonėmis, kad mūsų žemė mus išmaitintų. O išmaitinti dar gali ne tik dabartinį skaičių mūsų krašto žmonių, bet dar ir daugiau. Tik reikia padaryti mūsų žemė našesnė. Įsivaizduokime sau, kaip galėtume gyventi arba kiek dar galėtume išmaitinti žmonių, jei gautume iš savo žemės dvigubai tiek kiek dabar gauname. Paimkime, pavyzdžiu, mūsų krašto vidutiniškai geros žemės 5 ha ūkininką. Toks ūkininkas bent pusę, t. y. $2^1/_2$ ha apsėja javais (žiemkenčiais, vasarojum). Žinant, kad vidutiniškas derlius iš ha yra apie 11 q, gausime viso derliaus apie 26 q grūdų. Iš to sėklai nueina apie 5 q, pašarui apie 10 q, o sau lieka apie 11 q. Iš šitų likučių reikia dar šis tas parduoti, nes visokiems reikalams reikalingi pinigai. Vadinasi, sau duonai labai mažai lieka. Tuo tarpu, atitinkamai dirbant ir tręšiant žemę, galima būtų gauti apie 18 q iš ha. Tada iš tų $2^1/_2$ ha sėjos gautųsi apie 40—50 q. Atėmus sėjai ir pašarui, dar liktų apie 25—30 q grūdų. Vidutiniškai šeimai valgiui išeina apie 12 — 15 q, taigi pardavimui dar liktų apie 10—15 q grūdų. Šitoks derlius mūsų krašte geresniais metais galimas. Bet tam reikalingas ūkininko sumanumas ir darbas. Mūsų ūkininkai, toli gražu, dar taip žemės neišdirba, kaip reikia. Dar retas kuris giliau žemę aria, o apie podirvio purinimą bent daržovėms dar ir kalbos nėra. Pagaliau, jei kas žemę ir labai gerai ir reikiamu laiku išdirbtų, bet neduotų trąšų, tai ir vėl nieko neišeitų. Tai ūkininkai patys labai gerai žino. Duoti žemėn vien mėšlo, kurio ir taip nedaug yra, nepakanka. Reikalingos dar pirktinės trąšos. Mūsų ūkininkai pirktinių — mineralinių trąšų jau vartoja, bet dar ne tiek, kiek tikrai reikia. Pagaliau vartoja tik fosforines (superfosfatą, tomasiną ir supertomasiną), kurių geresniam derliui nepakanka. Apie kitas mineralines trąšas daugelis ir nežino, ir jų nevartoja. Tuo tarpu azoto ir kalio trąšos lygiai gerai apsimoka kaip ir fosforo. Kad augalai gerai augtų, jie turi gauti iš žemės pakankamai maisto. Bet kadangi mūsų žemėje maisto trūksta, tai, norint turėti gerą derlių, būtinai reikia duoti trąšų. Pirktinės trašos, nors ir brangios, palyginus su ūkio produktais, bet vis apsimoka ir dar pelną duoda. O juk visi gerai žinome, kad jei žemė gerai išdirbta ir tinkamai patręšta, tai ir derlius geras. Rodos ta pati žemė, o žiūrėk, kokius stebuklus daro — javai net virsta. Taigi mūsų žemės našumas galima žymiai pakelti, tik ūkininkams reikia sukrusti ir visas naujas apie ūkį žinias mėginti taikyti praktikoje. Tada ūkiška knyga, agronomo ir ūkiškos spaudos pamokymai tikrai išeis ūkininkams į sveikatą.

Agr. M. Kraužlys.

Viršuje — trumpi radikėliai, tinka inspektams ir daržui. Apačioje — ilgesni ridikėliai, labiau tinka auginti darže.

Grikių sėjimas

Grikiai yra kilę iš vidurinės Azijos ir atkeliavę per Rusiją. Nors grikiai yra šilto klimato augalas, bet jie dabar yra paplitę beveik visoje Europoje ir kitose pasaulio dalyse. Grikis yra nelepus, bet kartu ir lepus augalas. Tiesa, grikiai auga net ir liesuose smiltynuose, bet už tai blogai auga kad ir geroje, daugiau kalkių turinčioje žemėje. Nemėgsta šarminės žemės reakcijos. Gerai auga neutralios ir kiek rūkščios reakcijos dirvose. Mėgsta labai purią žemę, nepakenčia sunkių, supuolusių dirvų.

Nors grikiai šiaip taip užauga ir tokiuose smiltynuose, kur jau kiti javai visai nenori augti, bet tai nereiškia dar, kad jie mažai reikalauja maisto iš žemės. Priešingai, bandymais įrodyta, kad grikiai daug daugiau paima iš žemės azoto, fosforo ir kalio nei miežiai ir kiek daugiau nei avižos. Kad grikiai gali augti ir nualintose žemėse, tai yra tik stipriai išsišakojusiųjų jų šaknų nuopelnas, kurios gali paimti ir sunkiai tirpstančias mineralines druskas, kurių neįstengia paimti lepesni augalai.

Grikiai nepasižymi dideliu derlium ir geresnėse žemėse. Be to, jų derlius visada yra netikras, labiau pareina nuo šilimos ir nuo drėgmės žemėje, nei nuo dirvos derlingumo. Tačiau, neatsižvelgiant į tai, ypač mūsų krašto pietinėse apskrityse, grikiais užsėjami dideli plotai. Todėl, kad tose vietose yra labai lengvos žemės ir kiti augalai blogiau dera ir už grikius. Geresnėse žemėse ūkininkai grikių visai nesėja ir žiūri į juos su panieka. Grikiams geriausia vieta sėjomainoje yra po kaupiamųjų arba žieminių javų, kuriems buvo duotas mėšlas. Bet tokioje vietoje dažniausiai sėjami kiti augalai, kurie duoda tikresnius derlius. Todėl grikiams visada skiriama paskučiausia vieta sėjomainoje. Po grikių beveik visada laukas paliekamas juodu pūdymu.

Grikiamas patręšimas, nors mineralinėmis trąšomis, panašiai kaip ir kitiems javams, yra labai naudingas. Kadangi grikiai sėjami lengvuose smiltynuose, kur dažniausiai stinga ir kalio trąšų, todėl reikia jiems duoti, be kitų trąšų, dar kalio trąšų. Tačiau kalio trąšose yra chloro, kurio grikiai nemėgsta. Dėl to kalio trąšos, geriausia kainitas arba kalio druska, turi būti išbarstoma grikiams iš rudens arba anksti pavasarį, kad iki sėjos iš jų išsiplautų chloras.

Žemės paruošimas grikiams turi būti toks pats, kaip ir kitiems vasariniams javams. Tik, kadangi grikiai reikalauja labai purios dirvos, tai jiems būtinai reikia dirva suarti ne tik rudenį, bet ir pavasarį. Sėklos reikia 1 ha apie 80—110 kg.

Grikiai reikalauja daug šilimos. Jie pradeda dygti tik 7—8° C temperatūroje. Todėl grikių negalima anksti sėti, nes jie taip pat labai bijo pavasario šalnų. Normaliais metais grikiai reikia sėti apie 15—20 gegužės, o šaltesniais, dar kiek vėliau. Grikių augimo laikotarpis yra trumpas, tačiau, kaip posėlį, juos galima sėti tik žaliam pašarui po ankstyvų rugių.

Grikiai kai kur sėjami žaliam pašarui vieni arba mišynyje su kitais ankštiniais augalais (peliuška, žirniais). Grikių žalias pašaras yra menkesnis nei ankštinių mišinių bet kur neauga ankštiniai, ten galima ir juos sėti.

Grikių šiaudai pašarui beveik visai netinka. Be to, karvės nuo grikių gali susirgti, taip vadinama, grikių liga.

Išsiplatinus saldžiajam lubinui, ūkininkai turi stengtis dalį grikių pavaduoti šiuo lubinu. Saldusis lubinas, kai uždерės, duos ūkininkui daugiau naudos, o gyvuliams labai gero pašaro.

Tenka dar suminėti, kad grikiai gerai uždera nusausintuose juoduose durpynuose ir plėšimuose. Gali jie ten augti kelis metus iš eilės.

Grikius geriausia piauti, kai didesnė dalis grūdų esti prinokusi. Apatinių atžalų grūdai sunoksta vėliau.

Agr. M. Čibiras.

Žalingosios laukų piktžolės

Piktžole vadiname kiekvieną augalą, kuris auga javų pasėliuose ar kitų kultūrinių augalų laukuose, kaip nepageidaujamas ir ūkininko nepakenčiamas įnamis. Piktžolių yra nesuskaitoma daugybė—tiek kiek dirvoje gali augti įvairių augalų, išskyrus tik kultūrinius augalus. Tačiau piktžolės ne visos vienodai yra žalingos. Mums geriausia pažystamos yra pačios žalingiausios ir įkyriausios piktžoles. Todėl apie šias svarbiausias piktžoles teks šį kartą plačiau pakalbėti.

Bendros piktžolių ypatybės, kurios leidžia joms įkyriai plisti ir nustelbti kultūrinius augalus, yra šios: 1) didelis piktžolių vislumas sėklomis ir vegetatyviniu būdu (šakniastiebiais ir šaknimis), 2) geresnis piktžolių prisitaikymas prie menkesnių augimo sąlygų nei kultūrinių javų.

Dėl šių svarbių savo ypatybių piktžolės viršija gajumu ir net gali nustelbti javus, kaupiamuosius ir kitus sėjamus augalus, kuriems šių ypatybių trūksta.

Piktžolės kenkia kultūriniams augalams keleriopu būdu. Jos pirmosios sunaudoja dirvoje esantį maistą, drėgmę ir orą. Lapais ir stiebais piktžolės užkečia dirvos paviršių ir užtemdo javams saulės šviesą, sugeria rasą ir anglies dvideginį iš oro, kuris yra būtinai reikalingas kiekvienam augalui augti. Todėl ten, kur piktžolių prisivaiso labai daug, negali normaliai augti kultūriniai, sėjami augalai. Jie turi piktžolėms nusileisti ir pradeda skursti, jeigu ūkininkas neateina jiems pagalbon ir neišnaikina piktžolių.

Pavojingiausios piktžolės yra tos, kurios veisiasi ir sėklomis ir šakniastiebiais bei šaknimis. Tokiomis piktžolėmis yra varputis (pirnikas), šalpusnis (močeklapis), ožkabarzdis (asiūklis), usnis ir vijoklis. Šį kartą tik apie šias piktžoles pakalbėsime.

Varputis mūsų laukuose galima laikyti piktžolių karalium, nes su juo sunku susilyginti bet kuriai kitai piktžolei. Jis galima palyginti su nemirtingąja hidra, kuriai nukirtus vieną galvą, jos vieton atauga penkios galvos. Varputis, iš viršaus žiūrint, atrodo kaip vejos atolas. Jo varpos rečiau tik spėja sunokti ir turi neperdaugiausia sėklų. Bet kas blogiausia, kad varputis daugiau veisiasi požeminiais šakniastiebiais, kurie yra labai ilgi, stori, gajūs ir esti išsidraikę, susipynę negiliai po dirvos paviršium, kur yra kultūrinių augalų šaknys. Varpučio šakniastiebius, nors sukapotume į smulkius kapojus, vistiek, kiekvienas jų kasnelis išleis stiebą, šaknis ir vėl išsikeros ir dar labiau supins dirvoje velėną, jei tik bus jam palankios sąlygos augti. Varputis mėgsta drėgnas, purias priesmėlių žemes. Bet gerai auga ir sunkiose molio žemėse, jei tik yra pakankamai drėgmės ir dirva yra nesupuolusi. Bergždžias būtų darbas kovoti su varpučiu šlapiose dirvose, kur sėjamiems augalams yra sunkios augimo sąlygos, o varpučiui labai geros. Todėl šlapiose dirvose, tik nusausinus jas atvirais grioviais ar drenais, galima būtų pasekmingai kovoti su varpučiu.

Varputis nemėgsta ir net nepakenčia susigulėjusios žemės, nedirbamos. Nedirbamoje žemėje, dirvone varputis per keletą metų pats pragaišta. Nepakenčia jis taip pat dirvos užtemdymo ir gilaus rudens arimo. Pasėjus ankštinių augalų mišinį, esant geram derliui, dirva esti visiškai pridengta storu, tankiu mišinio klodų. Tokiose sąlygose daug varpučio žūsta. Gilus arimas visada palaidoja didelę dalį varpučio šakniastiebių, kurie gilumoje žūsta. Geriausia su varpučiu galima kovoti juodajame pūdyme drapoku ir akėčiomis, išvelkant šakniastiebius į viršų ir juos išgrėbstant ir pašalinant iš dirvos.

Tik negalima varpučio kloti į tvartus ar išsklaidyti po dirvą, nes jis greit atsigaus ir dar labiau paplis.

Varputis netik nustelbia sėjamus augalus ir sumažina jų derlių, bet dar labai apsunkina patį žemės dirbimą. Kartais jis taip supina ir suriša dirvos paviršių, kad pasidaro niekuo neįveikiama velėna ir reikia laukti, kol ji perdegs ar supus.

Šalpusnis daugiau ūkininkams pažįstamas iš lapų nei iš šaknių. Jo lapai dideli, iš apačios šviesios spalvos. Šalpusnis dar įkyresnė piktžolė ir už varputį. Tik visa laimė, kad jis daug rečiau pasitaiko, todėl ir mažiau ūkininkams žalos padaro. Šalpusnis žydi anksti balandžio—gegužės mėnesį, o lapai atsiranda vėliau. Jis auga salomis. Mėgsta sunkesnes molio žemės su drėgnu, šaltiniuotu podirviu. Jeigu kartais šalpusnis auga ir lengvoje dirvoje, tai reiškia, kad negiliai podirvyje būtinai yra molis. Šalpusnio veisimasis sėklomis yra nelabai pavojingas, nes jo sėklos pasižymi mažu daigumu, be to, reikalauja patogių augimo sąlygų. Todėl bet kur būtų nesunku jis sunaikinti paprastomis priemonėmis. Tačiau visas šalpusnio pavojus slepiasi jo požeminiuose ilguose šakniastiebiuose, kurie auga gilyn net iki 50 - 250 cm, iš kurių atauga vis nauji lapai.

Šalpusnio lapai yra toki dideli, kad, kai jų esti dirvoje daug, tai jie užkloja visą žemę, nepalikdami vietos kultūriniams augalams augti. Geriausia kovos priemonė su šalpusniu, tai dirvos nusausinimas. Nes tik tada šalpusnis galima įveikti žemės dirbimo įrankiais.

Trečia labai pavojinga ir labai paplitusi mūsų laukuose piktžolė yra **ožkabarzdis**. Jis savo augimo būdu yra labai panašus į šalpusnį. Jo nariuo-

ti, juodi, stori šakniastiebiai siekia iki 2 metrų gilyn į žemę. Iš tų šakniastiebių į viršų auga taip pat nariuoti stiebai eglaitės pavidalo. Veisiasi ožkabarzdžiai šakniastiebiais ir sporomis (sėklomis). Sporinės ožkabarzdžių „varpos" pasirodo labai anksti pavasarį, kol dar nėra žaliųjų stiebų. Sporines varpas vadina mūsų žmonės gegėliais. Ožkabarzdžių veisimasis sporomis yra daug mažiau pavojingas nei veisimasis šakniastiebiais.

Ožkabarzdis ne taip užtemdo dirvą, kaip šalpusnis, nes jis neturi visai lapų, o turi tik stiebelius.

Ožkabarzdis gerai auga lengvoje ir sunkesnėje žemėje, bet tik yra giliau žemėje pakankamai jam drėgmės.

Usnis yra labai kenksminga ir pavojinga piktžolė. Ji auga gerai sunkesnėse ir derlingesnėse dirvose. Lengvų ir nederlingų žemių nepakenčia.

Usnių naikinimo prievolė yra net valstybės įstatymais įsakyta. Ji veisiasi sėklomis ir šaknimis. Usnies sėklos turi pūkinius sparnelius, su kuriais vėjo pagalba gali būti labai toli išnešiotos. Todėl pavieniams ūkininkams būtų neįmanoma nuo usnių apsiginti, nes jų sėklos gali iš toli atlėkti ir užsisėti. Norint pasekmingai su usnimis kovoti, reikia būtinai visiems ūkininkams jas naikinti visomis priemonėmis. Svarbiausia, reikia neleisti usnims prinokinti sėklų, bet reikia jas anksčiau nukapoti arba, dar geriau, išrauti su šaknimis.

Usnies šaknis yra labai ilga ir, kartą nutraukta, vėl atauga ir išleidžia stiebą. Taip pat šaknies gabalai, patekę į drėgną žemę lengvai prigyja. Usnis ne tik kenkia augalams, atimdama jiems maistą ir užkėsdama vietą, bet taip pat labai trūkdo ir apsunkina javų derliaus suėmimą, badydama savo spygliais darbininkams kūną ir erzindama kvėpavimo organus.

Usnys, kurių negalima paprastais darbo įrankiais išnaikinti, reikia iškasti giliai su šaknimis tam tikru kastuvu ar ilgu peiliu ir supenėti kiaulėms.

Vijoklis yra retesnė piktžolė, gal todėl, kad ji mėgsta tik sausas kalkėtas vietas. Jis veisiasi sėklomis ir repliojančiais stiebais. Jis vejasi aplink javų stiebus, suriša, supina juos draugėn. Tas trūkdo javų nuo lauko nuėmimo darbą, nes kertant, šiaudai draikosi.

Be to padeda javams išgulti, ypač esant lietingam orui. Tada vijoklis visu savo svoriu prispaudžia javus ir neleidžia jiems atsikelti.

Apskritai, kalbant apie piktžolių plitimą, reikia pabrėžti, kad joms labai padeda plisti retai tešienaujamos ežios, ravai, pakelės ir kitos panašios vietos, kurios virsta piktžolių daigynais (rasodninkais). Todėl šias vietas reikia ypatingai dažnai šienauti, kelius kartus per vasarą, kad piktžolių sėklos nesunoktų ir nepasisėtų. Jau visai čia neminime, kad javų sėkla turi būti sėjama gerai išvalyta nuo piktžolių sėklų, kas savaime kiekvienam turi būti suprantama.

Piktžoles reikia naikinti visą laiką, tai reiškia, ne tik tada, kai laukas esti neužsėtas, dirbamas, bet ir tada, kai jame auga javai. Pavyzdžiui, yra būtinas vasarojaus akėjimas, kiek paūgėjus jam. Šiuo akėjimu ne tik supurinama dirvos paviršius ir pravėdinama žemė, bet svarbiausia, tai sunaikinama daug sudygusių jaunų piktžolių.

Vėliau parašysime apie kitas piktžoles.

Pluoštiniai augalai pelkynuose

Pelkynuose galima ne tik įrengti žalieji plotai, bet ir auginti kai kurie lauko augalai. Pradedamuose išdirbti pelkynuose auginti lauko augalus yra naudinga, ir tai gerai veikia vėliau įrengiamus žaliuosius plotus. Be kitų lauko augalų, gana gerų vaisių galima gauti, auginant linus ir kanapes.

L i n a i priklauso prie augalų, turinčių trumpą augimo laikotarpį, todėl juos auginti pelkynuose visai galima. Linai mažai reikalauja nusausinimo. Geriausias nusausinimas šiam augalui laikomas tarp 50—70 cm gylio, žiūrint durpių peleningumo. Tačiau per didelis drėgnumas neigiamai atsiliepia derliui. Iš antros pusės, per didelis nusausinimas, nors ir padidina šiaudų derlių, bet žymiai pablogina pluošto kokybę ir duoda daugiau pakulų.

Kadangi linai iš pradžių lėtai auga ir turi silpnas šaknis, tai reikalauja švarios ir užtektinai purios dirvos. Todėl silpnai sutręšusiose pelkėse linai tinkamiausia sėti neanksčiau, kaip antrais metais, pelkę išdirbus. Didesnis kiekis azoto, susidarant stiebo pagrindui, labiau veikia koringus audinius, dėl to linai dažnai išgula, duoda blogesnį derlių ir blogesnės kokybės pluoštą. Be to, azoto dėka smarkiau auga piktžolės, kurios ir yra svarbiausia priežastis, trukdanti linus auginti pelkėse. Žemutinio tipo gerai sutręšę durpynai turi didesnius kiekius azoto, todėl juose linai dažniau ir nukenčia. Patręšiant kaliu ir fosforu, pakeliama pluošto kokybė ir suteikiama atsparumo prieš išgulimus.

Linai toje pačioje vietoje galima auginti neilgiau kaip 1—2 metus. Vieta linams geriausiai tinka po augalų, paliekančių švarią nuo piktžolių dirvą: po kaupiamųjų, vikų mišinio, pievinių žolių ir sutręšusių durpynų plėšimuose. Sėja galima atlikti kiek vėliau. Dėl sėjamo kiekio reikia žiūrėti šių aplinkybių: juo rečiau sėjama, juo gaunamas didesnis kiekis sėmenų, bet mažiau pluošto. Be to, rečiau pasėti linai greičiau užsiteršia piktžolėmis. Tankiau pasėjus, pluoštas būna ilgesnis, plonesnis ir švelnesnis, bet greičiau išgula. Vidutiniškai ilgųjų linų į ha sėjama apie 120 kg.

Žemutinėse pelkėse derlius gaunamas net aukštesnis, negu mineralinėje dirvoje. Pluoštas pelkynuose gaunamas, nors ir neaukščiausios rūšies, vis tik gana geros kokybės. Derlių nuimti geriausia pradžioje gelsvo nokimo. Esant geram derliui, po didesnių liūčių, linai dažnai išgula. Tokiu atveju, jei tik linai sugulė po žydėjimo, geriausia tuojau juos nurauti, nes vis dar gausime nemažą kiekį pluošto. Laikant linus nenuimtus, galima visai netekti derliaus. Nenunokę nuimti linai reikia mirkyti; jie klojimui netinka.

Jei tik pelkės neužterštos piktžolėmis, linus auginti jose visai galima.

K a n a p ė s pelkėse auginamos, kai norima gauti pluošto arba pluošto ir sėklos. Kanapių auginimas vien pluoštui turi kai kurių pirmenybių: 1) jei paliekamos kanapės iki sėklos prinokimo, reikia rankomis išrinkti pleiskanes; 2) norint gauti pluošto ir sėklos, reikia sėti anksčiau ir nuimti vėliau, bet jos dėl to dažniau nukenčia nuo šalnų; 3) prinokinant sėklą, gaunamas šiurkštus pluoštas.

Kanapių auginimas pelkynuose turi ir kai kurių teigiamų pusių: 1) sausosios medžiagos smarkiai išsivysto ir duoda didžiausią bendrą derlių iš ha; 2) nustelbia piktžoles ir išnaudoja sutręšusių durpių azotą.

Kadangi kanapės leidžia giliai šaknis, todėl reikalauja intensyvaus nusausinimo — nemažiau kaip 70 cm gylio. Bendrai, reikia atminti, kad intensyvus nusausinimas — pirma sąlyga sėkmingam kanapių auginimui pelkynuose. Kanapės mėgsta iš rudens suartą ir pavasarį išdirbtą dirvą. Pasėjus dirva privoluojama. Kanapės, kaip duodančios didžiausią derlių, priklauso prie augalų, smarkiai išnaudojančių dirvą, todėl reikalauja gero patręšimo. Tręšiama padidinta kalio ir fosforo rūkšties norma. Kadangi kanapės nebijo piktžolių, joms patręšti galima naudoti ir mėšlą.

Plėšime kanapės auginti ne visai tinka, nes reikalauja didesnio kiekio azoto, ir jo kiekis padidėja galutinai sutręšus durpėms. Normaliai kanapės sėjamos antrais — trečiais pelkės išnaudojimo metais. Sėja atliekama anksti. Sėklos vidutiniškai skiriama 110 — 130 kg. Derlius gaunamas aukštesnis, negu mineralinėje dirvoje.

Derliaus nuėmimas sudaro daugiau sunkumų, nes raunant išsikelia su šaknimis didesni gabalai durpių. Geriau sekasi piauti dalge. Vėluotis su nuėmimu negalima, nes sėkla lengvai byra ir ją išlesa paukščiai.

SVEIKATA UŽ AUKSĄ BRANGESNĖ

Dienos paskirtos kovai su džiova

Nuo balandžio 14 iki 30 dienos yra laikas, paskirtas organizuotai kovai su džiova. Ryšium su tuo Lenkų Prieštuberkuliozinė Sąjunga, kuri sudaro vyriausį komitetą kovai su džiova, išleido atsišaukimą į visuomenę, pranešdama, kad visoje Lenkijoje yra apie 700.000 žmonių, sergančių džiova ir apie 70.000 kasmet miršta džiova. Tik pagalvokime, kokia tai žmonių daugybė žūsta kasmet, tai lyg dideliame kare kasdieną miršta 200—300 žmonių! O Vilniaus krašte (be Lydos ir Gardino apskričių) pagal Prieštuberkuliozinės Sąjungos 1926 metų apskaičiavimus iš 1.005.565 gyventojų buvę apie 28.200 aiškių džiovininkų ir 2.825 mirę. Jaučiama, kad kaime paskutiniu metu džiovininkų skaičius dar padidėjęs. Ar galima ramiai žiūrėti į tokią liūdną mūsų kaimo sveikatos būklę? Pagal apytikrius apskaičiavimus nuolat serga džiova apie 10—15 tūkstančių mūsų tautiečių ir apie 1.500 kasmet jų miršta. Iš to aiškėja kovos reikalas su džiova. Kultūringų kraštų žmonės jau apie 40 metų organizuotai kovoja su džiova, todėl jie šiandien pasiekė gerų vaisių: tūkstančius apsaugoja nuo džiovos, tūkstančius išgelbėja nuo mirties.

Dienos paskirtos kovai su džiova arba prieštuberkuliozinės dienos mūsų kaime prabėgo be atgarsio. Per tą laiką miestuose buvo varoma propaganda prieš džiovą per laikraščius, knygas, skelbimus, plakatus, radiją, susirinkimus, paskaitas, rinkliavas, pramogas ir t. t.

Džiova visuomeninė liga

Įvairiausių ligų daugybėje džiova, alkoholizmas ir venerinės ligos (sifilis) turi ypatingos nepaprastos reikšmės netik atskiro žmogaus gyvenime, bet taip pat šeimos, visuomenės ir tautos gyvenime. Tos ligos yra apkrečiamos, plačiai paplitusios visuose visuomenės sluoksniuose. Jos pakerta veikliausią visuomenės dalį, patį žiedą — jaunuomenę. Tos ligos turi neigiamos paveldimo reikšmės. Bemaž visos ligos nėra paveldimos, tai reiškia, nesveikų tėvų vaikai gali būti visai sveiki. Visai kas kita yra su šiomis aukščiau minėtomis ligomis, kurių tarpe yra ir džiova. Džiovininko, alkoholiko ir veneriko vaikai dažniausiai gimsta apsikrėtę, o jei dar neapsikrėtę, tai silpni ir turi įgimtą palinkimą toms ligoms. Pagaliau, tokioje šeimoje augdamas vaikas, turi tiek daug progos apsikrėsti, kad ir labiausiai saugomas, vargiai gali išvengti apsikrėtimo, ar blogo pavyzdžio, kaip girtuokliavimo. Šios ligos kartu su džiova sudaro didžiausį pavojų visuomenės sveikatai, todėl jos vadinamos visuomenės ligomis. Alkoholizmas ir venerinės ligos pražūdė ne vieną stiprią ir galingą valstybę, dėl jų išsigimė turtingos bajorų ir didikų šeimos.

Dabar mūsų visuomenėje, ypač kaimo žmonių tarpe, yra taip pat labai paplitusi ir tebeplinta džiova, kas verčia visus gyvai susirūpinti, kaip galima būtų pastoti jai kelią, kaip apsaugoti nuo jos sveikuosius ir kaip gydyti sergančius.

Kas tai yra džiova

Džiova arba tuberkuliozas yra plačiai paplitusi apkrečiama (limpama) liga. Jau praėjo 55 metai, kai mokslininkas Robertas Kochas, tyrinėdamas džiovininko skreplius padidinamaisiais stiklais (mikroskopu), surado džiovos kaltininkus—bacilus arba bakterijas. Džiovos bakterijos, patekusios žmogaus kūnan, sukelia dažniausia plaučių arba kitų organų, kaip inkstų, kaulų, liaukų, žarnų, smegenų plėvių ir odos džiovą. Kadangi džiovos bacilų yra bemaž visur, kur yra ligonių džiovininkų, todėl daugelio mokslininkų nuomone, bemaž visi žmonės turi progos apsikrėsti džiova. Bet suserga dažniausia džiovininkų vaikai, vaikai gyveną blogose gyvenimo sąlygose, skurde, nešvarume, tamsiose, nevėdinamose pirkiose, išalkę. Ligonis sergąs atviraja plaučių džiova, kosėdamas sėja aplink save 2—4 metrų spinduliu milijonus džiovos bakterijų. Jei spiaudoma ant grindų kur pakliuvo, tai skrepliai po kiek laiko išdžiūsta, o bakterijos kartu su dulkėmis pakyla į orą arba išnešiojamos kojomis, mindant skreplius. Džiovininko kambaryje, jei jo nevėdinama, visur yra pilna džiovos bakterijų. Pabuvus tokiame kambaryje, lengva apsikrėsti džiova. Dar lengviau apsikrėsti betarpiškai nuo ligonies, bučiuojantis, vartojant jo daiktus, valgant paliktus jo valgius. Žmogaus kūnas, apsikrėtęs džiovos bakterijomis, turi sunkiai kovoti su jomis. Baltieji kraujo rutuliukai apsupa bakterijas iš visų pusių ir stengiasi jas suvirškinti. Jei kūno jėgos yra stiprios, o organizmas atsparus, tai žmogus nugali džiovą ir išlieka sveikas, visai nežinodamas, kad pergyveno didelį pavojų. Priešingai, jei džiovos bakterijos patenka silpnan kūnan, arba dažnai patenka nors ir stiprian kūnan, tai džiova nugali ir prasideda pamažu sunki ir pavojinga liga. Jos pradžia ilgai gali būti visai nepastebima. Ligonis jaučiasi truputį nusilpęs, temperatūra dažnai svyruoja, ypač vakarais pakyla karštis, naktimis prakaituoja, apetitas mažėja, atsiranda kosulys, žmogus džiūsta. Nieks nepagalvoja, kad tai yra sunkios ir pavojingos džiovos pradžia. Toks ligonis šeimoje nelaikomas ligoniu; jis valgo su visais iš vieno indo, spiaudo ant grindų, kaip ir kiti. Ligonies jėgos kaskart silpnėja, kosulys kaskart labiau kankina, skrepliuose pasirodo kraujas. Tai yra blogas ženklas: ligonis serga atviraja plaučių džiova. Tuo tarpu ligonis ir jo šeima neieško gydytojo patarimo, bet laukia, kol liga pati praeis. Netrukus ligonį palydi graudžios šeimos ir giminių ašaros. Dar neišdžiūsta motinos ašaros, kai mirties patalan atsigula antras, o gal netrukus ir trečias... ir vis ta pati džiova!

Džiova yra pagydoma

Laiku ir tinkamai pradėta gydyti džiova daugumoje atsitikimų yra pagydoma. Be vaistų svarbiausios reikšmės džiovos gydyme turi geras maistas, grynas oras, saulės šviesa ir tranas. Paskutiniu metu pradėta vartoti tam tikri skiepai, kurie sustiprina ir pažadina žmogaus kūną kovoti su džiovos bakterijomis. Jei vėliau pradėta gydyti, tai dažniausiai pavyksta tik apgydyti, padaryti džiovininką mažiau kenksmingu arba visai nekenksmingu aplinkumai. Džiovininkas turi būti daugiausia gryname ore, arba gulėti dažnai ir gerai vėdinamame kambaryje. Reikalinga yra gydytojo pagalba.

Kaip išsisaugoti džiovos

Žinodami, kad džiova yra apkrečiama ir sunkiai pagydoma liga, turime, svarbiausia, saugotis apsikrėtimo. Neduokime veistis mūsų trobose bakterijoms, pašalinkime jas su visais nešvarumais iš namų, įsileiskime į savo trobas kuodaugiausia tyro, sveiko oro ir saulės šviesos, kuri užmuša visas bakterijas.

Stiprinkime savo kūno atsparumą ir jėgas, kad galėtų nugalėti džiovą. Vaikams ir silpnesniems suaugusiems, kaip galima, reikia geriau valgyti. Nesilpninkime savęs ir neeikvokime jėgų girtaudami, rūkydami. Dirbkime pagal savo jėgas, nes darbas virš jėgų silpnina sveikatą ir atsparumą džiovai.

Niekas nespiaudykime ant grindų, nes skrepliai yra džiovos apsikrėtimo šaltinis. Kiekvienoje troboje įsitaisykime spiaudykles ir tik į jas spiaudykime. Ligoniui duokime atskirą kambarį, atskirą lovą, patalą, rankšluostį, indus ir spiaudyklę su karbolium. Nesibučiuokime su ligoniais ir nestovėkime arti ligonies, kai jisai kosti. Kosėdami, visuomet užsidenkime burną nosine.

Gyd. P. Č.

MOTERŲ DARBAI

Salotai

Solotai, kaip ir ridikėliai, valgomi nevirti. Jei ridikėliai valgomi vieni tik su duona ir druska, tai salotai, paskaninti druska, actu, cukrum, alyva, grietine ir kuo kitu (pagal skonį), valgomi su mėsa, žuvimi ir daugybe kitų valgių.

Pagal išvaizdą yra lapinių, galvinių (gūžinių) ir romėniškų salotų. Visi salotai geriausiai užauga šviežiai mėšlu patręštoje žemėje.

Lapiniai salotai galvelių nesuka. Jie greit auga ir nelepūs. Salotai sėjami pakrikai, ne eilėmis. Jie sudygsta tankiai, todėl pirmieji salotai valgiui raunami su šaknelėmis, o jau paskui tik lapeliai skinam'; jų vietoje atauga nauji.

Darže salotai reikia pasėti kiek galima anksčiau. Jiems parenkama šilta ir saulėta vieta. Norint turėti salotų visą vasarą, juos reikia sėti kas 10—14 dienų. Didesnių kaitrų metu lapinių salotų lapeliai visiškai pažaliuoja, pasidaro stori ir neskanūs; dėl to vasarą patogiau sėti galvinius salotus.

Kai lapiniai salotai auginami tik savo šeimos reikalams, tai jų užtenka prisėti tik tarp kitų daržovių.

Sausros metu salotus reikia gausiai palaistyti, dar geriau būtų kibire vandens ištirpyti vieną šaukštą salietros ir juo laistyti taip, kad vanduo neužtikštų ant salotų lapelių, nes nuo vandens lašų salotų lapeliai pasidaro dėmėti, storesni ir neskanūs.

Galviniai (gūžiniai) salotai gali būti auginami inspekte ir darže. Norint turėti darže ankstybų galvinių salotų, jų rasoda auginama kambaryje dėžutėje arba inspekte; paūgėjusi rasoda sodinama tiesiog į lysves. Salotai sodinami per 20—25 cm į visas puses. Paprastai sodinami lysvės pakraštyje ar viduryje tarp kitų daržovių: agurkų, pamidorų, ridikų ir panašiai. Nors vasarą galviniai salotai suka galveles ir jų viduryje lapeliai mažai mato švieso, bet vistiek didesnės kaitros metu ir galviniai salotai pasidaro ne taip skanūs. Galvinius salotus naudinga kaupti.

Trapiais ir skaniais lapeliais galviniai salotai užauga tik labai derlingoje žemėje ir kai užtektinai laistomi. Laistant žiūrėti, kad vanduo į galvutes nepatektų.

Romėniški salotai yra daugiau rudeninė daržovė. Jie sėjami tiesiog darže lysvėse 4—5 eilėmis. Sudygę praretinami kas 15 centimetrų. Valgomi tik išbalę lapai. Tam reikalui vasaros pabaigoje salotų išorinius lapelius viršuje suglaudžia ir suriša plaušais ar minkštais siūlais. Rišti atsargiai ir tada, kai oras sausas. Surišti taip gerai, kad lyjant ir laistant vanduo nepatektų į galvutės vidurį. Saulės nematydami, galvutės vidury lapai pasidaro balti ir skanūs valgyti.

Salotų atmainos. Iš lapinių salotų pažymėtini: 1) Botherio, 2) Ankstyvi geltoni, 3) Žali salotai. Iš galvinių salotų: 1) Dippe, 2) Gegužės karalienė ir 3) Akmeninė galva. Iš romėniškų: Trianono ir Paryžiaus salotai.

Ridikėliai

Ridikėliai skanūs, maistingi, greit auga ir juos lengva auginti. Dėl to jų turėtų auginti kiekviena ūkininkė.

Anksti pavasarį, kai tik žemė darže pradžiūsta, tuojau darome lysves, žemę gerai išakėjame grėbliu ir lysvėje į šešias eiles sėjame ridikėlius. Sėdami žiūrėkime, kad grūdas nuo grūdo būtų atstume per vieno piršto storumą. Kai tik ridikėliai sudygsta, išravėti piktžoles, sausros metu palaistyti. Jei pavasaris šiltas, ridikėliai užauga per 5 savaites. Ridikėliai greit perauga, dėl to, norint jų nuolatos turėti, reikia juos sėti kas 10—20 dienų. Ankstyviesiems ridikėliams parenkame darže šilčiausią vietą, o vasarą juos auginame patvoryje, kur daugiau pavėsio ir kur drėgnesnė žemė. Vasarą ridikėliai užauga ne taip skanūs. Rudenį juos ir vėl galima auginti.

Auginant trumpašaknes atmainas, dirva turi būti gausi pūvėsiais ir negiliai įdirbta, nes kitaip ridikėliai virsta ilgašakniais. Ridikėlius reikia kaupti, kad geriau išsivystytų jų valgomosios šaknelės (gumbeliai).

Skanūs ridikėliai užauga tik puvėsingoje žemėje ir užtektinai palaistomi.

Ridikėliai valgomi su duona ir druska, o jei ant duonos užtepti sviesto, tai bus ir visai skanu.

Ridikėlių atmainos. Ridikėlių atmainų yra daug. Vieni raudoni, kiti balti, apskirti ir pailgi.

Vilniaus rožiniai ridikėliai apskriti, rožinės spalvos, balta viršūnėle, užauga dideli ir neišpursta.

Ledo varveklis — balti, pailgi ridikėliai. Drėgnoje žemėje augę yra beveik permatomi (skaidrūs). Gerai užдera lengvesnėse dirvose.

Tinkamai auginkime svogūnus

Kiekviena šeimininkė stengiasi išsiauginti, nors ir mažame darže, vieną—kitą dešimtį svogūnų galvelių. Daugiausia jie auginami labai prastai, todėl gaunamas menkas derlius. Pavasarį sodinamos praeitais metais išaugintos svogūnų galvelės, ir iš jų laukiama naujo derliaus. Metai po metų, taip daiginami be jokios atrankos, svogūnai išsigimsta ir, palyginti, labai blogai dera. Tuo tarpu svogūnai, kaip maistas, yra labai vertinga daržovė, todėl reikia daugiau jų auginti.

Svogūnų sėklos sėjamos į inspektus kovo mėn. pirmoje pusėje. Pavėluotai sėjant reikia sėklas pamirkyti drungname vandenyje 1—2 paras, kad greičiau sudygtų. Sėjama eilutėmis per 5 cm viena nuo kitos į griovelius 1 cm gylio. Sėjama taip, kad vienam kvadratiniam metrui išeitų apie 15 gr sėklų; iš jų galima išauginti apie 5.000 daigų. Pasėjus užlyginama žemėmis.

Kai daigai paūgėja, po 4—5 savaičių nuo sudygimo, reikia juos perpikuoti. Geriausius daigus galima išauginti persodinus į inspektus, bet galima persodinti į ežias, nes svogūnų daigai nėra taip lepūs ir lengvai pakelia nedideles šalnas. Reikia, kad nebūtų pasodinta per giliai, t. y., kad žemėje būtų tiktai šaknelės, o gumbelis būtų paviršiuje. Išpikuotus daigus reikia palastyti. Persodintus daigus, kai jie prigyja, silpnai auga, patartina porą kartų palaistyti salietros tirpiniu, dedant jos į kibirą 10—20 gramų.

Dirva svogūnams reikia parinkti puvėsinga, pakankamai drėgna, bet nešlapia. Be to, dirva turi turėti daug maisto medžiagų, t. y. gerai įtręšta. Vieta turi būti atvira ir saulėta.

Svogūnams dirvos tręšti šviežiu mėšlu negalima. Paprastai jie auginami antrais metais, patręšus mėšlu arba duodant iš rudens perpuvusio mėšlo. Be to, reikia duoti ir mineralinių trąšų: 1 arui apie 2—4 kg zuperio ir 2—3 kg 40% kalio druskos. Blogesnėse dirvose auginant svogūnus ir norint gauti gerą derlių, reikia keletą kartų palaistyti skystomis trąšomis.

Svogūnų daigai sodinami nuolatinėn vieton tada, kai stiebelis prie gumbelio būna žąsies plunksnos storumo. Jie sodinami orui atšilus, alyvoms žydint ar net baigiant žydėti. Tinkamiausia sodinti ant 1 metro pločio ežių, eilutėmis per 20 cm į visas puses. Prieš sodinant patrumpinami laiškeliai ir šaknelės. Daigai sodinami labai rūpestingai, kad šaknelės būtų prispaustos žemėmis ir kad daigelis nebūtų pasodintas pergiliai. Gumbelis turi būti žemės paviršiuje, tarytum jis stovėtų pasirėmęs ant šaknelių, nes kitaip svogūnai gerai netarps. Pasodintus daigus reikia gerai palaistyti ir keletą kartų laistymą pakartoti, kol jie galutinai prigis; toliau laistoma pagal reikalą.

Griovių priežiūra

Norint, kad iškasti grioviai ilgai veiktų, reikia juos tinkamai prižiūrėti. Neprižiūrimi greitai užauga žolėmis, užsineša dumblu ir nebenusausina jiems skirtų plotų. Kad to nebūtų, reikia laikas nuo laiko iš griovių gerai išvalyti įvairias atsiradusias sąnašas ir iššienauti priaugusias žoles. Didesnių ir dažnesnių remontų reikalaus tie grioviai, kurie, iškasus, nesutvirtinami. Dažnai ūkininkas, iškasęs savo ūkyje nemažą griovių tinklą, jų nesustiprina, nes, sako, tas brangiai kaštuoja. Žinoma, iškasti ir sustiprinti griovius reikia daugiau pinigo išleisti vienu kartu, ir tą ūkininkas gana greitai pajunta. Bet jeigu iškastų griovių nestiprinti, tai kiekvieną pavasarį ar per didesnius vasaros potvynius vanduo smarkiai juos suardo, užneša, ir jų remontas kartais brangiau atseina. Mineraliniuose dirvožemiuose remontas neišvengiamas, durpiniame dirvožemyje jis mažiau reikalingas.

Iškasus griovį, daugiausia rūpesčio yra su šlaitais, nes jie pirmiausia irsta. Irimo priežasčiu yra daug: šaltis, tekantis vanduo, podirvio vanduo ir kt. Šlaitams stiprinti medžiaga vartojama įvairi: velėnos, akmenys, žabai, betonas ir kt. Be to, šlaitų sustiprinimui dažnai jie apsėjami žolių mišiniu.

Labai dažnai yra vartojamos velėnos. Bet ne visus šlaitus galima velėnomis stiprinti. Negalima velėnomis stiprinti toji šlaito dalis, kuri nuolatos esti apsemta vandeniu. Vandenyje velėna negali želti, greitai supūva ir nustoja stiprinimo reikšmės. Šlaitų velėnavimui velėna turi būti tvirta ir iš gerų žolių. Netinka tos velėnos, kurios turi samanų. Velėnos storis gali būti įvairus 6—12 cm. Storis priklauso nuo velėnos tvirtumo ir nuo velėnuojamų šlaitų gružo kietumo bei drėgnumo. Plonesnė velėna (6—8 cm) imama drėgnesniems molio ar priemolio šlaitams, o storesnė (8—11 cm) — priesmėlio, smėlio ar žvyro šlaitams. Velėnos yra piaunamos plytelėmis arba juostomis. Plytelių dydis esti įvairus: 0,30 X 0,30 m; 0,30 X 0,40; 0,40 X 0,40 ir tt. Jų dydis parenkamas, žinant šlaito plotį. Pav., jei šlaito plotis yra 1,20 m, tai gerai piauti plytelėmis 0,30 X 0,30 arba 0,30 X 0,40, nes išeina lygus skaičius eilių ir tada geriau velėnuoti. Nustačius plytelių plotį, reikia rasti tinkamų velėnų ir jas piauti. Geriausia darbas eina, kai dirba du žmonės: vienas už virvės traukia peilį, o kitas palengva stumia pirmyn ir reguliuoja. Taip užpiautos velėnos iš apačios specialiais aštriais kastuvais atskiriamos nuo žemės. Pripiautas velėnas reikia sudėti į krūvas, jeigu tuojau nevelėnuojama. Krauti reikia taip, kad žolė būtų su žole, o žemė su žeme. Jeigu ilgesnį laiką velėnas tenka laikyti tokiose krūvose, tai retkarčiais jas reikia palaistyti vandeniu.

Be plytelių, velėnos dažnai piaunamos juostomis. Juostomis velėnuoti dar geriau, nes jomis iš karto užklojamas visas šlaitas nuo viršaus iki dugno, todėl mažiau gaunasi siūlių ir ne taip irsta. Blogumas tas, kad tokios velėnos yra gana sunkios ir sunkiau kiloti iš vienos vietos į kitą; be to, jei velėna bloga, tai juostos greitai sulūžta. Dėl to jas reikia labai atsargiai paruošti. Juostų plotis esti 0,40 m — 0,50 m, o ilgis toks, koks yra šlaito plotis. Žinant juostų išmieras, pievoje su virve pažymima kryptis velėnai piauti. Piauna, paprastai, dviese taip pat, kaip ir plyteles. Užpiautas velėnas nuo žemės atskiria irgi dviese. Vienas su kastuvu po truputį atskiria nuo žemės, o kitas vynioja į ritinį. Jei šlaitas velėnuojamas tik iki vidutinio vandens, tai juostų ilgis irgi imamas toks pat, t. y. ik vid. vandens. Kada velėnuojama iki pat dugno, tai velėną reikia dar įleisti į patį dugną 5 — 10 cm. Velėnuojant reikia gerai vieną velėną prispausti prie kitos ir priplukti prie šlaito. Priplukimui reikia pasidaryti specialus pluktuvas. Kad siūlės tinkamai dengtų viena kitą, piaunant velėną, reikia piauti pajstrižai, o ne statmenai. Ant drėgno šlaito gerai paklotos velėnos priauga maždaug po 2 savaičių. Tokius šlaitus klojant, galima kuoliukais velėnos ir neprikalti, nes jos greitai priauga prie šlaito ir paskui tvirtai laikosi. Jei velėnuojama sausą šlaitą ir, be to, pasitaiko sausas laikas, tai velėna gali ilgai neprigyti ir todėl labai gera, jei išvelėnuoti šlaitai palaistomi vandeniu. Velėnas kuoliukais reikia prikalti, jei velėnuojama vasaros gale ar rudenį, kai velėnos gali jau nebepriaugti. Jų storis esti 2 — 3 cm, o ilgis — apie 30 cm, žiūrint, koks šlaite gružas: jei puresnis, tai kuoliukai turi būti ilgesni. Jie sukalami lygiai su velėnos paviršiumi, kad paskui, kai šlaitai šienaujami, nekliudytų. Po kelių metų jie supūva, visai pranyksta ir šienavimui visiškai nekliudo.

Be velėnavimo, galima šlaitus sustiprinti apsėjant juos žolių mišiniu. Reikia tik parinkti tinkamą žolių mišinį ir juo apsėti šlaitą. Jei šlaitas yra derlingas, tai jo nereikia padengti žeme, paimta iš gretimų ariamų žemių. Apsėjimo tvarka tokia: geležiniais grėbliais supurenamas šlaito paviršius taip, kad vagelės (atsiradusios nuo grėblio dantų) būtų lygiagretės vagos ašiai; paskui patręšiama ir sėjamos žolės. Sėklos sėjamos iš rankos. Prieš sėjant, prie sėklų mišinio reikia dar primaišyti 2 — 3 dalys truputį sudrėkinto balto smėlio. Sėjant smėlis neduoda vėjui nešioti sėklų ir galima matyti, ar lygiai pasisėjo, nes balti smėlio grūdeliai matosi tamsiame šlaite. Pasėjus reikia priplakti, kad geriau sėklos prisiglaustų prie žemės ir sudygtų. Jei žolės sėjamos vasarą, tai pageidautina į jas įsėti avižų, vasarinių rugių ar miežių. Vasarojaus įsėjimas apsaugo žoles nuo vasaros kaitrų ir, be to, labiau sustiprina šlaitą. Jei dėl kokių nors priežasčių žolių sėjimas nusitęsia, vėliau kaip rugpiūčio mėn. tai nepatariama sėti, nes jos nebespėja gerai sutvirtėti. Tuo atveju žiemkenčius rugius geriau sėti, kiek palaukus, ir pavasarį į juos įsėti žolių.

Jeigu šlaitas neturtingas maisto medžiagomis, tai jis apdengiamas juodžemiu. Apdengiant reikia taip padaryti, kad ji nenuslinktų. Tuo tikslu šlaite yra padaromos pakopos arba padaromi kvadratėliai, maždaug 0,7—1,0 m kraštinės ilgio, iš pintų tvorelių ar velėnų. Darant kvadratėlius iš pintų tvorelių, kuoliukai kalami statmenai šlaitui kas 0,3 m, storumo 3—6 cm ir ilgio apie 0,40 m, žiūrint koks kietumo šlaitas. Į taip sudarytus kvadratus pripilame žemės sluoksnis, kuris esti įvairaus storumo. Jei šlaitas yra molio, priemolio ar mergelio, tai apdengiama 5—8 cm storumo sluogsniu, jei priesmėlio ar žvyro — 10 — 15 cm. Pripylus žemių, sėjama žolių mišinį aukščiau nurodytu būdu.

Be čia aprašytų būdų, šlaitai dar gali būti stiprinami akmens grindiniu, betonu, bet visa tai jau žymiai brangiau kaštuoja ir retai vartojama. Vienu ar kitu būdu sustiprinti šlaitai žymiai mažiau reikalauja remonto, be to, gana gražiai atrodo.

Laikui bėgant, griovis sustiprintas ar nesustiprintas, priauga žolių, užsineša dumblu, atsiranda akmenų, medžio šakų. Kai kurie plotai dėl to supelkėja, o kiti (žemiau užnešto griovio) perdžiūsta. Kad to nebūtų, reikia griovius valyti. Valymui geriausias laikas yra vasara. Apie tai parašysime vėliau.

Žemės ūkio gaminių kainos

Šių metų balandžio 29 d., Vilniaus Javų-Prekių Biržos pranešimu, buvo mokama už 100 kg auks.

Rugiai	18.50—19.75
Kviečiai	25.50—27.50
Miežiai	15.75—16.25
Avižos	17.00—18.50
Grikiai	16.00—17.50
Vikiai	19.00—19.50
Lubinas (mėlynas)	12.00—12.50
Kvietinės sėlenos	13.25—13.75
Ruginės sėlenos	12.75—13.25
Sviestas 1 kg I rūšies urme	3.00
„ „ „ detal.	3.30
„ „ II rūšies urme	2.90
„ „ „ detal.	3.20
„ „ III rūšies urme	2.60
„ „ „ detal.	2.90
Kiaušinių kapa	3.00—3.60
„ štuka	$5^1/_2$—$6^1/_2$ sk

Atsakomasis redaktorius ir leidėjas LIUDVIKAS CICĖNAS. „RUCH" spaustuvė, Vilnius, Totorių g. 6.